

Er referens/Dnr:
U2020/04429/GV

Utbildningsdepartementet
Gymnasie- och vuxenutbildningsenheten
103 33 Stockholm

Teknikföretagens yttrande avseende:

Bygga bedöma betygsätta – betyg som bättre motsvarar elevers kunskaper (SOU 2020:43)

Inledning

Gymnasieutbildningen behöver ständigt utvecklas för att säkerställa att utbildningarna lever upp till de förväntningar näringslivet har på gymnasieprogrammen. Teknikföretagens medlemsföretag är beroende av det offentliga utbildningssystemet för sin kompetensförsörjning. Vi vill därför se ett utbildningssystem som bidrar till en kompetensförsörjning med hög kvalitet och relevans, det vill säga som bättre är anpassat mot branschernas kompetenskrav. Det ställer i sin tur stora krav på att utbildningssystemet kan leverera utbildning med hög kvalitet och med ett innehåll som överensstämmer med de behov som både finns i dag och de som väntas komma framöver.

Innehållet i utbildningarna behöver kontinuerligt utvecklas i takt med företagens utveckling, men lika viktigt är det att öka antalet sökande till de industrirelaterade utbildningarna. Det handlar också om att utbildningarna genomförs på ett sätt som medför ökad genomströmning utan att för den skull ge avkall på en hög utbildningskvalitet. Detta gäller såväl de högskoleförberedande programmen som yrkesprogrammen.

Teknikföretagen anser att införandet av en ämnesutformad gymnasieskola kan vara ett steg i denna riktning, varvid vi välkomnar utredningen även om vi också ser vissa utmaningar med några av förslagen. Vi beklagar dock att utredningen i samband med förslaget om ämnesutformning, inte lämnar förslag om att grundläggande högskolebehörighet ska ingå i samtliga gymnasieprogram. Om en översyn av begreppet heltidsstudier görs i samband med ämnesutformningen kan programmen utökas till 2 800 poäng. Därmed menar vi att grundläggande högskolebehörighet skulle kunna införas utan att det behöver ske på bekostnad av en bibehållen nivå inom yrkeskunnande.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis ställer sig Teknikföretagen bakom förslaget att gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska vara ämnesutformade. En utbildning som bidrar till fördjupat lärande och lärande över tid, rimmar väl med ökad anställningsbarhet utifrån arbetslivets krav. Med detta följer att vi stödjer förslaget om att ämnesbetyg ska ersätta kursbetyg i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Vidare stödjer vi att en modell för ämnesbetyg ska införas i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan som innebär att ämnen delas in i nivåer med progression mellan nivåerna. Teknikföretagen stödjer också utredningens förslag att ämnen och ämnesplaner behöver ses över. Här anser vi att ämnesutformningen bör utgå ifrån yrkesprov och de befintliga branschvalideringar som yrkesproven bygger på. Med detta följer att programmålen bör vara väl förankrade med aktuell bransch och det nationella programrådet. Teknikföretagen stödjer även förslaget om att motsvarande modell för ämnesbetyg i gymnasieskolan även ska införas inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå och kommunal vuxenutbildning.

Sist men inte minst vill dock Teknikföretagen understryka vikten av att yrkesutbildning aldrig får bli ett andrahandsval eller en stängd dörr för vidare studier. Därför anser Teknikföretagen att grundläggande högskolebehörighet behöver finnas med i yrkesprogrammen redan från början, det vill säga att alla program ska ge grundläggande högskolebehörighet utan att detta måste väljas till. De industrirelevanta utbildningarna behöver utvecklas till att omfatta minst 2 800 poäng för att möta de behov som följer teknikindustrins utveckling. På sikt vill vi också se en slopad uppdelning mellan yrkesutbildningar och högskoleförberedande utbildningar.

Teknikföretagen kan konstatera att utredningen för resonemang om högskolebehörighet. Men beklagligt nog kan vi konstatera att det stannar vid ett resonemang där inte heller denna utredning lämnar skarpa författningsförslag för den förändring vi från industrin efterfrågar. Teknikföretagen har tillsammans med övriga partsorganisationer inom industrin under lång tid, drivit frågan om att alla program ska ge grundläggande högskolebehörighet samt att de industrirelevanta utbildningarna ska utvecklas till att omfatta minst 2 800 poäng. Teknikföretagen uppmanar nu regeringen återigen att skyndsamt bereda frågan.

Särskilda synpunkter

Teknikföretagen har valt att fokusera remissvaret på de områden som vi anser är av särskild betydelse för industrins och våra medlemsföretags kompetensförsörjning. Detta fokus innebär att Teknikföretagen enbart lämnar synpunkter på förslagen i slutbetänkandets kapitel 11, vilka följer nedan. Detta medför samtidigt att Teknikföretagen väljer att inte lämna några synpunkter på förslagen om en kompensatorisk betygssättning, förslagen om ytterligare ett underkänt betygssteg i betygsskalan eller gällande förslagen om att läraren ska göra en allsidig bedömning av elevens kunskaper.

11.1 Gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska vara ämnesutformade

Utredningens förslag: Den kursutformade gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska ersättas av en ämnesutformad gymnasieskola och gymnasiesärskola. Detta innebär att begreppet kurs tas bort i skolförfattningarna för berörda skolformer. Begreppen ämnen och nivåer kommer i stället att användas. Förslaget medför att en följdändring ska göras i 8 kap. 3 § lag om yrkesförarkompetens som innebär att begreppet kurs byts till begreppet ämne.

Teknikföretagen tillstyrker förslaget med följande kommentarer.

Teknikföretagen anser att en utbildning som bidrar till fördjupat lärande och lärande över tid, rimmar väl med ökad anställningsbarhet utifrån arbetslivets krav. Kan en ämnesutformad gymnasieskola och gymnasiesärskola bidra till detta, är Teknikföretagen positiv till förslaget.

Teknikföretagen delar även utredningens bedömning, att om en ämnesutformad gymnasieskola och gymnasiesärskola ska införas, bör dagens ämnen och ämnesplaner ses över.

11.2 Ämnesbetyg i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan

Utredningens förslag: Ämnesbetyg ska ersätta kursbetyg i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan.

Teknikföretagen tillstyrker förslaget med följande kommentarer.

På motsvarande sätt som vi från Teknikföretagen ställer oss bakom förslaget att gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska vara ämnesutformad är vi positiva till ett betygssystem som visar elevens samlade kompetens i ämnet. Därmed stödjer vi också förslaget att ämnesbetyg ska ersätta kursbetyg. Vi gör dock samma bedömning som i utredningen, att ett ämnesbetygssystem kan "trigga" ett uppskjutarbeteende som i sig leder till stress det sista året ämnet läses. Huruvida förslaget om en tydlig återkoppling av sin kunskapsutveckling på vägen mot det slutliga betyget i ämnet är lösningen på problemet, är vi däremot osäkra på. Även om de fördelar utredningen lyfter med ämnesbetyg ligger i vårt intresse som branschföreträdare (i form av fördjupat lärande, kunskapsutveckling och motivation), gör vi bedömningen att ett uppskjutarbeteende kan leda till det direkt motsatta. Vi anser därför i likhet med utredningen att risken för uppskjutarbeteende måste beaktas vid ämnesutformningen. Vi tycker dock att utredningen avfärdar denna problematik alltför enkelt, vilket innebär att vi saknar konkreta förslag på hur ett uppskjutarbeteende ska undvikas. I denna avsaknad föreslår vi att Skolverket särskilt bör utreda frågan om uppskjutarbeteende vidare om förslaget om ämnesbetyg tillstyrks.

Teknikföretagen ser i likhet med utredningen, fördelar med dagens poängsystem, varvid vi stödjer förslaget att poängsystemet ska vara kvar. Teknikföretagen stödjer förslaget av samma anledning som i utredningen framförs, det vill säga att poängsystemet är ett bra sätt för att visa på omfattningen av ett ämne eller av en utbildning och att poängen underlättar när elever vill komplettera med

gymnasiekurser eller läsa in behörighet eller gymnasieexamen inom vuxenutbildningen.

11.3 En modell för ämnesbetyg i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan

Utredningens förslag: En modell för ämnesbetyg ska införas i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Modellen innebär att ämnen delas in i nivåer med progression mellan nivåerna. Det ska finnas ett fastslaget centralt innehåll för varje nivå. Betyg i ämnet ska sättas efter varje nivå, och betyget från en nivå ska ersättas av betyget på nästa nivå fram till elevens slutliga betyg i ämnet. Betygssättningen ska göras mot en uppsättning betygskriterier som avser hela ämnet.

Teknikföretagen tillstyrker förslaget med följande kommentarer.

Teknikföretagen är generellt positiv till en modell som bygger på progression och att eleven ska få ett nytt betyg i ämnet efter varje nivå. Vi är även positiva till att det ska finnas ett centralt innehåll för varje nivå och att varje ämne ska ha en uppsättning betygskriterier till skillnad från nuvarande system där varje kurs i ett ämne har egna kunskapskrav. Vi anser att det är bra att det betyg som sätts efter en nivå ska återspegla elevens kunskaper i ämnet upp till och med den aktuella nivån. Här menar vi att modellen med yrkesprov bör användas där det är relevant.

Teknikföretagen tillstyrker dock förslaget med en viss tveksamhet till att betyget från en nivå ska ersättas av betyget på nästa nivå. Detta då en sådan modell kan medföra att elever avstår att välja högre nivåer än de som ingår i den valda utbildningen istället för att riskera att få ett underkänt eller sänkt betyg, se vidare under avsnitt 11.3.3.

11.3.2 Ämnen ska delas in i nivåer

Utredningens förslag: Ämnen ska bestå av en eller flera nivåer. På så sätt behålls möjligheten att ett ämne ska kunna läsas i olika omfattning på olika program samt inom vuxenutbildningen, inom ramen för en ämnesplan. Det medför även att elever kan få betyg som återkoppling innan det slutliga betyget sätts. Nivåindelning bidrar vidare till likvärdigheten i utbildningen i landet och underlättar byte av program, skola, lärare eller skolform.

Teknikföretagen tillstyrker förslaget med följande kommentarer.

Teknikföretagen är positiv till förslaget att ämnesplanen är densamma oavsett vilket program eleven läser kurserna och att ämnena således inte är knutna till ett särskilt program. Vi är särskilt angelägna om ett system som gör det möjligt för elever som läser en mindre omfattning av ett ämne att senare kunna bygga på med ytterligare nivåer, det vill säga ett system som inte skapar återvändsgränder. Vi stödjer därmed förslaget att ämnen delas in i nivåer samt principen att

nivåerna ska göra det möjligt att senare bygga på med ytterligare nivåer, både som frivilligt val under gymnasieutbildningen eller inom vuxenutbildningen.

Vi anser att utredningen för ett rimligt resonemang om att de flesta nivåerna i realiteten kommer att omfatta 100 eller 200 poäng och att det i större yrkesämnen finns skäl till att dela in ämnen i några nivåer om 250 poäng för att på så sätt minska antalet nivåer.

11.3.3 Betyg i ämnet ska sättas efter varje nivå

Utredningens förslag: Betyg i ämnet ska sättas efter varje nivå för att ge tydlig information om elevens kunskapsnivå i ämnet samt hur långt eleven har läst i ämnet, vilket underlättar vid byte av lärare, program, skola eller skolform. Även om eleven får ett underkänt betyg på den slutliga nivån i ämnet ska eleven behålla ett eventuellt godkänt betyg i ämnet på underliggande nivå(-er).

Teknikföretagen tillstyrker förslaget med följande kommentarer.

Teknikföretagen är positiv till att betyg i ämnet ska sättas efter varje nivå för att ge tydlig information om elevens kunskapsnivå i ämnet samt hur långt eleven har läst. Teknikföretagen stödjer även förslaget att eleven ska behålla ett eventuellt godkänt betyg i ämnet på underliggande nivå(-er). Vi saknar dock en tydligare konsekvensbeskrivning och konkreta förslag av vad modellen medför avseende taktiska val och hur dessa kan undvikas.

Vår erfarenhet visar att den risk som utredningen lyfter, att elever avstår att välja högre nivåer än de som ingår i den valda utbildningen eftersom de inte vill riskera att få ett underkänt betyg eller att betyget i ämnet sänks, är uppenbar. Vi tror dock till skillnad från utredningen att lösningen inte alltid är så enkel som att viljan att läsa in grundläggande högskolebehörighet är tillräckligt starkt incitament för en elev att välja ytterligare nivåer i ämnet.

Därför anser Teknikföretagen (till skillnad från utredningen) att alla program ska ge grundläggande högskolebehörighet i sitt grundutförande, det vill säga utan att detta särskilt måste väljas till, och att de ska utvecklas till att omfatta minst 2 800 poäng för att möta de behov som följer näringslivets utveckling.

Teknikföretagen anser att regeringen skyndsamt bör bereda frågan om grundläggande högskolebehörighet i yrkesprogrammen.

Vår tidigare synpunkt om att förslaget med en modell där betygen ersätts av betyget på nästa nivå riskerar leda till avhopp om eleven riskerar sänkt betyg, anser vi blir extra kritisk vid de ämnen som leder till grundläggande högskolebehörighet i yrkesprogrammen. Därmed är vår bedömning att ett sådant system riskerar få motsatt effekt till vår strävan att så många elever som möjligt ska ges grundläggande högskolebehörighet. Utöver vårt förslag om att bereda frågan om grundläggande högskolebehörighet i yrkesprogrammen, föreslår vi även att en tydligare konsekvensbeskrivning inklusive konkreta förslag bör göras för att motverka taktiska val innan modellen införs.

11.4 Ämnen och ämnesplaner behöver ses över

Utredningens förslag: Statens skolverk ska ges i uppdrag av regeringen att se över och utforma ämnesplaner och ämnen, samt som en följd även programstrukturer, så att de fungerar för ämnesbetyg i en ämnesutformad gymnasieskola och gymnasiesärskola.

Teknikföretagen tillstyrker förslaget med följande kommentarer:

Teknikföretagens huvudsakliga kommentar till förslaget är att utbildningen måste anpassas utifrån branschens kompetenskrav och behov, och i förlängningen trygga elevens anställningsbarhet. Därför anser Teknikföretagen att programmålen bör vara väl förankrade med aktuell bransch och det nationella programrådet. Vi anser att ämnesutformningen bör utgå ifrån yrkesprov och de befintliga branschvalideringar som yrkesproven bygger på. Inom Industrin finns ett flertal valideringsverktyg, som alla mäter anställningsbarhet för den aktuella branschen.

Teknikföretagen stödjer förslaget att ämnen och ämnesplaner bör ses över och att en översyn av ämnesplanernas struktur behöver göras i samband med översynen av ämnena. Vi stödjer utredningens resonemang om att ämnen ska kunna användas i flera skolformer, men att ämnena måste konstrueras utifrån de olika skolformernas syfte och behov.

11.5 Följder av modellen

11.5.2 Fjärde tekniskt år, riksrekryterande utbildningar, lärlingsutbildning och APL

Vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år

Teknikföretagen stödjer utredningens förslag att ämnesbetyg ska gälla även på det fjärde tekniska året enligt modellen då vi bedömer att det främjar möjligheten till att gymnasieingenjör fortsatt ska erbjudas som utbildningsform. Med detta följer att vi stödjer förslaget att om en elev inom denna utbildning läser ytterligare nivåer i ämnen som redan ingår i elevens gymnasieexamen, ska dessa redovisas för sig i ett examensbevis från vidareutbildningen. De ska således inte påverka det ämnesbetyg som eleven sedan tidigare har i sin gymnasieexamen.

Det finns en efterfrågan från arbetslivet av gymnasieingenjörer, det vill säga elever från ett fjärde tekniskt år. Vi från Teknikföretagen anser därför att förslaget är rimligt för att det fjärde tekniska året fortsatt ska erbjudas inom gymnasiet i dess nuvarande form.

Arbetsplatsförlagt lärande (APL)

Teknikföretagen stödjer utredningens bedömning och anser att föreslagen modell om ämnesbetyg inte bör påverka APL negativt.

11.6 Ämnesbetyg i kommunernas vuxenutbildning på gymnasial nivå

11.6.1 Det ska fortsatt vara smidiga övergångar mellan gymnasieskolan och vuxenutbildningen

Utredningens förslag: Motsvarande modell för ämnesbetyg i gymnasieskolan ska även införas inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå och kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning på gymnasial nivå.

Teknikföretagen tillstyrker förslaget med följande kommentarer:

För att öka flexibiliteten, kvaliteten och effektiviteten behöver samarbetet mellan gymnasieskolan och vuxenutbildningen öka framöver. Dels behöver samverkan förbättras för ett ökat resursutnyttjande i form av lärare, utrustning och lokaler. Men som utredningen konstaterar är det också viktigt med en god samverkan för att de sömlösa övergångarna mellan gymnasieskolan och vuxenutbildningen ska kunna behållas. Teknikföretagen tillstyrker därför förslaget med förbehåll att betygssystemet konstrueras så att ovan nämnda samarbete fortsatt underlättas och förbättras samt att Skolverket i sitt uppdrag ser över ämnen och ämnesplaner så att de passar såväl unga som vuxna.

Vi är i likhet med utredningen måna om att den som studerar inom vuxenutbildningen bara ska behöva läsa just det som den personen vill och behöver. Därför vill vi särskilt framhålla utredningens resonemang om krav på flexibilitet i både organisation och upplägg av utbildningen, inte minst för att underlätta för individen att kunna kombinera studier med arbete. Här vill vi även lyfta fram vikten av ett väl fungerande valideringssystem. Teknikföretagen anser att Valideringsdelegationens förslag om kommuners skyldighet att erbjuda inledande kartläggning och eventuellt även validering inför utbildning inom komvux skulle stärka utfallet och effekterna av utredningens förslag.

11.7 Timplan i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan

11.7.2 Fokus på uppföljning av undervisningstiden inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet

Utredningens bedömning: Såväl skolhuvudmän som Statens skol-inspektion bör ha ett särskilt fokus på uppföljning av elevernas undervisningstid i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet.

Teknikföretagen tillstyrker förslaget med följande kommentarer:

Teknikföretagen är i grunden positiv till att undervisningstiden följs upp inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet. I detta sammanhang anser vi dock att förslaget bör kompletteras med ett uppdrag om en översyn av begreppet

heltidsstudier. Det som idag är tänkt som en miniminivå med minst fyra timmars pedagogiskt lätt arbete, har snarast kommit att betraktas som en norm eller till och med som en maxnivå.

Genom att se över och utöka minimigränsen för heltidsstudier, kan högskolebehörighet ges utan att det samtidigt behöver göras avkall på bibehållen nivå inom yrkeskunnande. Som tidigare framförts anser Teknikföretagen i sammanhanget att regeringen skyndsamt bör bereda frågan om grundläggande högskolebehörighet i yrkesprogrammen. Därmed vill Teknikföretagen slå fast att de industrirelevanta utbildningarna både kan och bör utvecklas till att omfatta minst 2 800 poäng för att möta de behov som följer teknikindustrins utveckling.

En översyn av begreppet heltidsstudier bör också innebära en anpassning till arbetslivets krav för att därmed underlätta övergången mellan skola och arbetsliv. Enligt oss kommer en översyn av begreppet heltidsstudier även kunna leda till en ökad genomströmning av antal elever med fullföljd gymnasieexamen.

Teknikföretagen

Maria Rosendahl
Enhetschef Kompetensförsörjning och Digitalisering

Mats Andersson
Expert kompetensförsörjning